

Vann og avløp under press: Hva mener politikerne?

Bakgrunn

Norge står overfor en av de største infrastrukturelle fornyelsesoppgavene i nyere tid. Vann- og avløpssektoren, som utgjør en viktig del av selve grunnmuren i et velfungerende og trygt samfunn, er under press. Et betydelig vedlikeholdsetterslep kombinert med skjerpede krav fra myndighetene – både nasjonalt og internasjonalt – innebærer at kommunene i årene som kommer må gjennomføre store investeringer i oppgradering og fornyelse av sine vann- og avløpsanlegg. SSB analyserer innrapporterte tall for kommunal vannforsyning hvert år, og [rapporten for 2024](#) viser at hver tredje liter vann forsvinner i form av lekkasje.

En ny rapport fra [Norsk Vann](#) anslår at investeringsbehovet vil være over 400 hundre milliarder 2025-kroner fram mot 2045. Dette skyldes ikke bare aldrende ledningsnett og teknisk infrastruktur, men også behov for økt kapasitet, klimatilpasning og innføring av nye renseløsninger for å møte blant annet kravene i EUs avløpsdirektiv og det norske regelverket.

Parallelt med de økonomiske utfordringene står sektoren i en alvorlig kompetansekriser. Mangel på kvalifiserte ingeniører, fagarbeidere og driftsoperatører rammer mange kommuner, særlig de mindre. Konkurransen om arbeidskraften er hard, og mange virksomheter har problemer med å rekruttere og beholde nødvendig kompetanse. Dette svekker gjennomføringsevnen og gjør sektoren sårbar. Ulike myndighetskrav medfører stor (og samtidig) etterspørselen etter tjenester og produkter fra konsulenter og leverandører. Dette legger et ekstra press på kapasiteten hos fagfolk.

For innbyggerne kan dette blant annet bety betydelig høyere gebyrer. Vann- og avløpstjenestene finansieres i hovedsak gjennom selvkost, og de store investeringene som nå er nødvendige vil føre til en økning i gebyrene i mange kommuner – med stor risiko for sosial og politisk motstand.

Vann og avløp er ikke det tema som skaper de største overskriftene til tross for at det å sikre samfunnskritisk vann- og avløpstjeneste er helt avgjørende for at samfunnet skal fungere. En av årsaken til at det ikke diskuteres mer kan være at alt skjer under bakken og at hull i ledningsnettet ikke er like synlig som hull i en vei. En annen årsak kan være at norske kommuner, til tross for store utfordringer, gjør en fantastisk jobb som fører til at alt tross alt fungerer for innbyggerne.

Hva mener politikerne?

Men hva mener våre sentrale politikere om framtidig politikk innen vann og avløp? Norsk Vann gikk gjennom [partiprogrammene](#) til de ni nasjonale partiene på Stortinget i desember 2024. De hadde da tidligere sendt inn innspill på vann- og avløpspolitikken til de nevnte partier.

Ansvar for vann- og avløpstjenestene ligger i hovedsak hos den enkelte kommune. Det er kommunene som planlegger, bygger, drifter og finansierer vann- og avløpsinfrastruktur, og som sørger for at innbyggerne får trygt drikkevann og forsvarlig håndtering av avløpsvann. Dette er et lovpålagt ansvar etter blant annet vann- og avløpslovgivningen og folkehelseloven. Samtidig setter staten – gjennom nasjonale lover, forskrifter og internasjonale forpliktelser – rammene for hva kommunene skal oppfylle.

Myndighetskravene blir stadig flere og strengere. Vann- og avløpspolitikken er delt ansvar: Kommunene har det praktiske ansvaret, men statlige myndigheter legger i stor grad premissene for hva som skal leveres.

Vann Vest er en driftsassistanse som eies av 29 kommuner hovedsakelig i Vestland men og i Rogaland. Vårt formål er bl.a. å være en ledende samarbeidsorganisasjon for eiere. Skal vi og våre eiere lykkes i vårt arbeid, er det viktig å vite hva våre politikere mener. Vi sendte derfor ut 10 spørsmål om framtidens vann- og avløpspolitikk til partiorganisasjonene med tanke på at det snart er Sttingsvalg. Som en liten aktør var vi spente på responsen.

Dessverre har ikke alle partier svart. Det kan virke som om vann- og avløpssektoren har lav politisk prioritet, selv om den er avgjørende for både helse, miljø og samfunnssikkerhet. Vi er imidlertid glade for de svarene vi har fått.

Hva mener de partiene som faktisk har svart – om kompetansekrisen, gebyrøkningene og de enorme investeringsbehovene? Les svarene – og bruk dem som et grunnlag for din stemme ved høstens valg.

Svar på spørsmål

Sammendrag

Rekruttering og kompetanse

- **SV** vil styrke utdanning og livslang læring, og motarbeide sentralisering.
- **Ap** satser bredt på yrkesfag og fagskoler, med tiltak som «Fagbrev på jobb» og modulbasert opplæring.
- **Høyre** ønsker regional organisering og bedre informasjon om karrieremuligheter i sektoren.

2. Begrense gebyrvekst

- **SV** og **Ap** viser til redusert mva (fra 25 til 15 %) og ønsker utvidet avskrivningstid. SV foreslår også rentekompensasjonsordning.
- **Høyre** vil vurdere selvkostmodellen og innføre reformer inspirert av Danmark.

3. EU og avløpsdirektiv

- **SV** og **Høyre** etterlyser tilpasning til norske forhold.
- **Ap** peker på behov for ny gebyrstruktur og praktisk tilnærming.

4. Statlig støtte til investeringer

- **SV** og **Ap** vil redusere gebyrpress gjennom lavere mva og lengre avskrivningstid.
- **Høyre** setter av midler i sitt alternative budsjett til effektivisering og samarbeid.

5. Samarbeid mellom kommuner

- **SV** og **Ap** støtter interkommunalt samarbeid og felles løsninger.
- **Høyre** fremmer regional organisering og større enheter for bedre robusthet.

6. Endring i rammevilkår

- **SV** og **Ap** ønsker modernisering av lovverk og tilsyn.
- **Høyre** går inn for en vannreform etter modell fra Danmark.

7. Kompetansemangel og beredskap

- **SV** vil ha en nasjonal handlingsplan.
- **Ap** peker på behov for strategisk rekruttering og tilpasset utdanning.
- **Høyre** mener større enheter gir bedre fagmiljø og rekruttering.

8. Regionale fagmiljøer

- **SV** ønsker kunnskapsdeling og felles gebyrordninger ved interkommunalt samarbeid.
- **Ap** og **Høyre** støtter interkommunalt samarbeid og regionale strukturer.

9. Klimaendringer og sårbarhet

- **SV** vil ha statlig medfinansiering.
- **Ap** mener alle aktører må tilpasse seg klimaendringer.
- **Høyre** ser staten som rammestiller og kommunene som gjennomførere.

10. Politisk prioritering av vann og avløp

- Alle tre partiene (SV, Ap og Høyre) bekrefter at vann og avløp er kritisk samfunnsstruktur som må prioriteres høyere fremover.

Øvrige partier har dessverre foreløpig ikke svart på vår henvendelse.

Svarene i sin helhet

1. Hvordan vil ditt parti sikre rekruttering og kompetanseutvikling i vannbransjen for å møte fremtidens driftsbehov?

Svar fra SV:

SV mener at for å sikre rent og trygt vann til hele Norges befolkning har kommunene et stort behov for at det utdannes og ansettes nok fagarbeidere og ingeniører/sivilingeniører på vann, avløp og miljø. SV mener derfor det er viktig å prioritere like muligheter til utdanning, og sørge for gode rammevilkår for livslang læring. Det er også viktig å sørge for levende distrikt, som gjør det attraktivt å etablere seg utenfor sentrale strøk, slik at kommuner kan rekruttere fagfolk og nødvendig kompetanse. SV vil derfor jobbe for å motarbeide den sterke sentraliseringen.

Svar fra Arbeiderpartiet:

Mangel på kompetanse er en av de større utfordringene vi står overfor som samfunn. Arbeiderpartiet er opptatt av å ta grep for å legge best mulig til rette for at bransjene skal få tilgang på god og riktig kompetanse. Vi vet at det framover særlig vil etterspørres flere som kan jobbe innenfor helse, håndverk og tekniske bransjer. I tillegg har vi behov for flere fagarbeidere innenfor mange områder. Vi mener at dette må vektlegges i større grad når man dimensjonerer utdanningstilbudene. Samtidig er det viktig at bransjene sørger for gode og trygge arbeidsvilkår og gjør seg attraktiv for unge som skal velge yrke. Vi må jobbe langs flere spor: Norge har mange, både unge

og gamle, som står utenfor arbeidslivet. Her er det viktig at bedriftene strekker seg langt for å inkludere bredere, og benytter seg av ordninger vi har styrket nylig som «Fagbrev på jobb» og modulbasert opplæring, og er gode på å legge til rette for at arbeidstakere kan få nødvendig kompetanse. NAV har også fått et tydelig mandat om å strekke seg lenger for å flere unge ut i jobb, og dette er en stor mulighet for bedrifter og virksomheter som trenger arbeidskraft.

Arbeiderparti-regjeringen er i full gang med et yrkesfagløft. Vi har styrket fylkeskommunenenes rammer med ny opplæringslov som sikrer elevenes rett til å fullføre videregående og ta fagbrev nr 2, og økonomisk med særskilte tilskudd for å teste ut nye måter å kvalifisere flere med fagbrev. Det er gledelig å se hvilke resultater vi kan se så langt. Før høstens skoleår ser vi at det aldri har vært flere søkere til yrkesfagene, med en andel på 54 %.

Videre har Arbeiderparti-regjeringen lagt fram en stortingsmelding om høyere yrkesfaglig utdanning som varsler et kraftløft i tiden framover for fagskolesektoren, som vil skape helt nye muligheter for alle fagarbeidere i Norge. Regjeringen har også fått forslag fra et partssammensatt utvalg om hvordan man kan jobbe videre med en kompetansereform for livslang læring i arbeidslivet. Nylig har vi gitt flere nye bransjer mulighet til å etablere bransjeprogram, og utelukker på ingen måte at det vil åpnes opp for flere bransjer i tida framover.

Svar fra Høyre:

Det vil være viktig å se på en mer effektiv organisering av VA-sektoren. Det er i dag mange små enheter som mangler både kapasitet og kompetanse i det daglige og det er en av grunnene til at Høyre ønsker en regional organisering. Det er også behov for å informere bedre om de karrieremulighetene som finnes for ingeniører og andre yrkesgruppen innenfor denne sektoren.

2. Hva mener dere bør gjøres for å hindre at vann- og avløpsgebyrene blir urimelig høye for innbyggerne fremover?

Svar fra SV:

SV mener at det er viktig å ta et nasjonalt ansvar for å demme opp for gebyrsjokk for innbyggerne. Først og fremst mener vi det er helt avgjørende at et nytt avløpsdirektiv fra EU må bli tilpasset særnorske forhold. Ut over dette er det viktig at staten tar sin del av regningen og ansvaret. SV har derfor sikret redusert mva. på vann og avløp fra 25 til 15 prosent, og at dette er et tiltak som vil dempe kostnadene for innbyggerne i en tid med store investeringer på feltet. SV har også forhandlet frem en videreføring av og økning av tilskuddsordning for planlegging og prosjektering av nitrogenfjerning ved avløpsanlegg i Oslofjordens nedbørsfelt. Videre mener SV at det bør innføres en rentekompentasjonsordning for vann og avløp, for å unngå for høye kostnader i

kommunene. SV mener også at de maksimale avskrivningstidene på investeringene bør utvides, slik at kostnadene kan fordeles over flere år.

Svar fra Arbeiderpartiet:

Det er politikernes jobb å sørge for at vann- og avløpsgebyrene i kommunen ikke blir høyere enn nødvendig. Vi vet at det er store forskjeller mellom kommunene. Arbeiderpartiet er opptatt av at kommunene skal velge samfunnsøkonomisk lønnsomme løsninger for sine innbyggere, slik at gebyrene ikke blir høyere enn nødvendig. Arbeiderpartiregjeringen har kuttet momsen på vann- og avløp fra 25 til 15 prosent. Dette sparer norske innbyggere for over 4 milliarder kroner årlig. I tillegg har kommunalministeren foreslått for stortinget å utvide nedbetalingstiden fra 40 til 80 år for ledningsnett og fra 20 til 40 år for visse anlegg innen vann- og avløpstjenesten, slik som renseanlegg og pumpestasjoner. Et grovt anslag er at det lengre nedbetalingstid på kort sikt vil gi lavere gebyrer på rundt 480 kroner per tilknyttet innbygger i snitt, sammenlignet med dagens regler. Med dette fordeler vi investeringskostnadens over generasjoner som faktisk bruker nettet og gir kommunene økt handlingsrom.

Svar fra Høyre:

Høyre har foreslått en rekke tiltak for å få ned VA-gebyrene på Stortinget og fått gjennomslag for to; lengre avskrivningstid og å forlenge perioden for når fremtidig overskudd må tilbakeføres eller underskudd kan fremføres. Disse to forslagene er ikke nok, vi har derfor også foreslått følgende:

- En regional organisering av VA-sektoren etter modellen som ble anbefalt i Mulighetsstudie for VA-sektoren med samfunnsøkonomiske analyser lagt fram i januar 2022
- Evaluere hvordan selvkost som finansieringsmodell for vann- og avløpssektoren fungerer, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.
- At kommunene skal bruke kalkylerente basert på gjennomsnittlig rente på kommunens faktiske lånekostnader ved budsjettering av investeringer på selvkostområdet

I tillegg har Høyre på stortinget foreslått en vannreform med mål om mer effektiv organisering, mindre vannlekkasje og lavere gebyrer for brukere, etter inspirasjon fra Danmarks vannreform fra 2007.

3. EU stiller stadig strengere krav gjennom blant annet revidert avløpsdirektiv – hvordan vil dere sikre at norske kommuner klarer å møte disse kravene?

Svar fra SV:

EUs revidering av avløpsdirektivet vil kunne få store økonomiske konsekvenser for norske kommuner og innbyggere dersom Norge ikke gis muligheten til å ta hensyn til

særnorske forhold ved implementering. SV mener det er viktig med en aktiv stat som sikrer at krav som stilles, er tilpasset de norske forholdene og vannfaglige vurderingene. SV har derfor foreslått å be regjeringen sikre at nytt avløpsdirektiv blir tilpasset særnorske forhold.

Svar fra Arbeiderpartiet:

Det er viktig at kommunene følger opp de krav som blir stilt. Arbeiderpartiet har fått gjennomslag i Stortinget for at overvannshåndtering skal kunne skilles ut som et eget gebyr. Det vil kunne begrense kravene.

Svar fra Høyre:

Høyre er enig i at det reviderte avløpsdirektivet fra EU, vedtatt i 2024, ikke tar tilstrekkelig hensyn til Norges spesielle topografi med spredt bosetting og lange kyststrekninger med god vannutskifting. For oss er det klart at kystkommuner med tilgang til åpne og dype hav bør kunne ha andre krav til rensing enn andre kommuner. Hovedproblemet mener vi er at regjeringen ikke har vært tett nok på under utarbeidelsen av revisjonen av direktivet. Vi kan ikke forvente at EU tilpasser direktiver til norske forhold hvis vi ikke er en aktiv part, fra tidlig fase, når direktiv utarbeides.

Så lenge vi står utenfor EU og derfor ikke har stemmerett over saker som dette, blir det ekstra viktig å ha en regjering som er fremoverlent i EU-saker. Det har vi ikke nå og vi ser konsekvensen det medfører, også når det gjelder arbeidet med avløpsdirektivet.

4. Hvordan kan staten støtte kommunene i nødvendige investeringer i fornyelse og utbygging av vann- og avløpsinfrastruktur?

Svar fra SV:

SV mener at kommunene og kommunens innbyggere ikke bør måtte ta hele regninga for helt nødvendige investeringer, da disse investeringer spiller en samfunnskritisk rolle og er svært viktig for natur og miljø. SV har derfor sikret redusert mva. på vann og avløp fra 25 til 15 prosent, som er et viktig tiltak for å dempe kostnadene for innbyggerne i en tid med store investeringer på feltet. SV har også forhandlet frem en videreføring av og økning av tilskuddsordning for planlegging og prosjektering av nitrogrenfjering ved avløpsanlegg i Oslofjordens nedbørsfelt. Videre mener SV at det bør innføres en rentekompentasjonsordning for vann og avløp, for å unngå for høye kostnader i kommunene. SV mener også at de maksimale avskrivningstidene på investeringene bør utvides, slik at kostnadene kan fordeles over flere år.

Svar fra Arbeiderpartiet:

Det er viktig at kommunene kommer tidlig på banen med å planlegge og gjennomføre nødvendige endringer. Arbeiderpartiet mener også at avskrivningsreglene må kunne forlenges slik at økning i gebyr ikke blir høyere enn nødvendig. Se svar på spørsmål 2.

Svar fra Høyre:

I Høyres alternative statsbudsjett for 2025 la vi inn 20 millioner for å effektivisere og bedre organisering av vann og avløpssektoren. Vi vet at dette ikke vil dekke kostnadene, men det er en start.

5. Hva vil ditt parti gjøre for å fremme samarbeid mellom kommuner for å styrke robustheten og kompetansen i vann- og avløpstjenestene?**Svar fra SV:**

SV mener det bør tas aktive grep for å sikre nok kompetanse i vann- og avløpstjenestene i alle kommuner. Derfor mener vi at alle norske kommuner skal være tilknyttet en kunnskapsdelingsportal for kommunalt vann og avløp.

Svar fra Arbeiderpartiet:

Arbeiderpartiet har allerede vært med på å støtte kommuner i Oslofjordens nedbørsfelt økonomisk for å samarbeide om prosjektering av felles avløpsanlegg. Vi er veldig positive til at kommuner går sammen om å løse oppgaver på en måte som gjør det bedre for innbyggerne.

Svar fra Høyre:

Som nevnt i tidligere svar så har vi både foreslått regional organisering av VA-sektoren, og satt av penger i våre alternative budsjett som skal gå til bedre samarbeid, større enheter og effektivisering.

6. Ser dere behov for å endre rammevilkårene (lovverk, tilsyn og finansiering) for å sikre mer bærekraftige vann- og avløpsløsninger?**Svar fra SV:**

SV mener det er nødvendig å endre rammevilkårene, derfor har vi senket mva. fra 15 til 10 prosent, vi ønsker en rentekompensasjonsordning og vi ønsker å utvide avskrivningstidene for vann- og avløp. I tillegg mener vi det er nødvendig å utrede spørsmålet om ansvar for skader, og har foreslått at regjeringen må utrede og fremme nødvendige forslag for å modernisere lov- og forskriftsreguleringen av vann- og avløpsgebyrene.

Svar fra Arbeiderpartiet:

Ja. Arbeiderpartiet vil styrke tilsynet og samtidig åpne for mer pragmatiske løsninger for kommunene. Det burde for eksempel ikke være nødvendig med byggestopp dersom nytt avløpsanlegg snart er ferdigstilt. I tillegg trenger vi bedre overvannshåndtering, som vil redusere behov for oppgradering og vedlikehold i rørledning.

Svar fra Høyre:

Ja, vi mener at man må gjennomføre en vannreform etter inspirasjon fra Danmark. Resultatene fra denne reformen har vært blant annet lavere lekkasjegrad, færre administrative ressurser, mindre behov for kjemikalier og lavere energiforbruk. Andre land man kan se til for inspirasjon er Skottland som er mer likt oss i topografien.

7. Hvordan skal det offentlige møte risikoen for kompetansemangel innen drift og beredskap i VA-sektoren de neste 10 årene?**Svar fra SV:**

SV mener at det må lages en nasjonal handlingsplan for å møte utfordringene i vann- og avløpssektoren. Målet med en slik handlingsplan bør være å få koordinert innsatsen til det beste for miljø og mennesker. Vi mener det er nødvendig å både ivare vannkretsløpet og å unngå feilinvesteringer eller overinvesteringer.

Svar fra Arbeiderpartiet:

Framover blir det kamp om arbeidskraften, og det vil kreve et helt annet strategisk arbeid fra mange arbeidsgivere og bransjer enn man kanskje har trengt å ha til nå. Kommunene og bedriftene bør sammen planlegge for hvordan man skal rekruttere bredere og sikre tilstrekkelig kompetanse innen VA-sektoren de neste årene. Arbeiderpartiet vil at utdanningssystemet hele tiden skal tilpasses endringer i behov, og det som etterspørres ute i arbeidslivet. Viser for øvrig til svaret under pkt 1.

Svar fra Høyre:

Også her vil organiseringen i større enheter være viktig for det vil ikke være mulig å beholde og rekruttere alle den kompetansen vi trenger de alle de små enhetene som vi i dag har. Det vil gi effektiviseringsgevinster og samtidig vet vi at det er mer attraktivt å jobbe i større miljøer med flere kollegaer å spille på.

8. Vil dere støtte etablering av regionale fagmiljøer eller interkommunale samarbeid som kan sikre bedre kvalitet og lavere kostnader?

Svar fra SV:

SV mener det er viktig å sikre mer kompetansedeling og samarbeid på tvers av kommunenes grenser. SV mener at alle norske kommuner bør være tilknyttet en kunnskapsdelingsportal for kommunalt vann og avløp. Vi mener også at det bør åpnes for felles gebyrsatser på selvkostområdet på tvers av kommunegrenser der det er inngått forpliktende interkommunale samarbeid i vann- og avløpssektoren.

Svar fra Arbeiderpartiet:

Se svar til spørsmål 5.

Svar fra Høyre:

Ja.

9. Hvordan vurderer dere ansvarsfordelingen mellom stat og kommune i møte med klimaendringer, flomfare og sårbar infrastruktur?

Svar fra SV:

SV mener at både stat og kommune deler ansvaret i å møte klimaendringer, flomfare og sårbar infrastruktur. Kommunene spiller en helt avgjørende rolle i klimatilpasningsarbeidet, og må derfor få gode nok økonomiske rammevilkår å kunne utøve sin rolle og mandat. SV har derfor både sikret redusert mva. på vann- og avløp, og foreslår at det skal innføres en rentekompensasjonsordning, slik at staten i større grad kan bli med på spleiselaget.

Svar fra Arbeiderpartiet:

Alle må tilpasse seg et villere, våtere og varmere klima. Mange kommuner tar allerede dette på stort alvor og staten må også planlegge for et endret klima.

Svar fra Høyre:

Her skal staten legge rammene og et lovverk som gjør at kommunene har mulighet til å gjøre de nødvendige investeringene det er behov for.

10. Vil dere sikre økt nasjonal oppmerksomhet og tydeligere politisk prioritering av vann og avløp som kritisk samfunnsstruktur?

Svar fra SV:

SV mener det er svært avgjørende med investeringer i vann og avløp, slik at vi får sikret rent vann og forhindre forurensing av norsk natur. SV vil derfor styrke vedlikehold og sikring av kritisk infrastruktur som vann og avløp.

Svar fra Arbeiderpartiet:

Ja, dette blir bare viktigere i årene fremover. Både klimaminister Andreas Bjelland Eriksen og kommunalminister Kjersti Stenseng er veldig opptatt av å finne gode løsninger som sikrer nødvendige oppgraderinger av vann- og avløp, samtidig som gebyrene ikke øker for mye. Her vil regjeringen følge opp ovenfor de kommunene som har gjort investeringer i renseanlegg.

Svar fra Høyre:

Ja, i inneværende periode har Høyre vist at vi setter vann og avløp høyt på dagsorden og det vil vi også gjøre i kommende stortingsperiode.